

*Левицький А.О.,
НДЕКЦ при УМВСУ в Миколаївській обл.*

ЗНАЧЕННЯ ОГЛЯДУ НА МІСЦІ ПОДІЇ ПРИЛАДІВ ОБЛІКУ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ, ПЛОМБ ТА ЇХ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ДЛЯ З'ЯСУВАННЯ ОБСТАВИН НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ВРАЖЕННЯМ ЕЛЕКТРИЧНИМ СТРУМОМ

Рассмотрено понятия «пломба», «криминалистическое исследование пломб», фальсификация пломбы. Освещена важность предварительного исследования пломб, как доказательство в уголовном или гражданском деле. Необходимость достижения основной цели исследования – подтверждение или опровержение подозрения относительно факта несанкционированного доступа к определенному объекту, которое привело к несчастному случаю со смертью или потерей здоровья.

In the course of this work the definitions of 'security seal' and 'forensic examination of security seals' have been given. The evidential value of the results of preliminary examination of security seals for investigation of criminal and civil cases has been emphasized. The main objective of this work is establishing the fact of unauthorized access to the certain object that has caused death or damage to health.

Зростання вартості електроенергії разом з поглибленням кризових явищ у економіці України обумовлюють поширення спроб її розкрадання. Як свідчить досвід практичної роботи, спроби розкрадання електроенергії вчинюються як споживачами, які користуються великими об'ємами електроенергії (на промислових підприємствах, в установах та господарствах), так і побутовими споживачами. Враховуючи, що зазвичай ці посягання не завжди втілюються кваліфікованим персоналом, такі спроби часто призводять до нещасних випадків, подекуди зі смертельними наслідками.

При розслідуванні таких випадків слід враховувати, що розкрадання електроенергії здійснюється, в основному, двома способами:

- 1) споживання неврахованої електроенергії шляхом несанкціонованого підключення до її джерел (електричних мереж, трансформаторів тощо);
- 2) споживання неврахованої електроенергії шляхом внесення змін у показники приладів її обліку.

З перелічених способів розкрадання електроенергії видно, що при їх застосуванні неминучим є пошкодження пристроїв, що застосовуються для контролю доступу до електроприладів – пломб-індикаторів. Тому встановлення фактів пошкодження пломб в ході розслідування нещасних випадків, пов'язаних з ураженням електричним струмом, дає можливість з'ясувати з чієї вини це відбулось і відповідно кваліфікувати подію.

Пломба – одноразовий контрольний знак (пристрій), навішування якого на певні конструктивні елементи обладнання унеможливорює непомітність несанкціонованого доступу до його вузлів та приладів [2]. Асортимент пломб на сьогоднішній день досить великий – від традиційних (свинцеві, сургуч) до сучасних, виготовлених з полімерних мас доповнених оптичними волокнами та електронними мітками.

З урахуванням зазначеного доцільно зупинитись на правилах і способах навішування plomb різних конструкцій.

Так звані прості металеві та полімерні plomb складаються з двох частин – тіла plomb та plombувального елементу (підвісу). Тіло металевих plomb виготовляється зі сплаву на основі свинцю, з нітрокалієвого боббіту, полімерних – з поліетилену, вони мають у камері армувальну скобу з листового алюмінію. Металеві plomb можуть бути двох типів: з двома наскрізними каналами; з двома вхідними отворами, камерою та одним вихідним каналом.

Правилами навішування таких plomb передбачено, що для них повинен використовуватись скручений сталевий термічно оброблений дріт діаметром 0,6–0,7 мм з чотирма витками на 1 погонному сантиметрі.

При навішуванні металевих plomb з двома наскрізними каналами відрізок дроту пропускається через петлі (отвори) корпусу приладу, його вільні кінці проводяться крізь канали plomb, виводяться назовні, огинають бічні поверхні plomb та ще раз пропускаються через канали plomb (plombування «вісіркою»), після чого тіло plomb обтискається plombувальними лецатами.

При навішуванні металевих plomb з двома вхідними і одним вихідним каналами та полімерних plomb відрізок дроту пропускається через петлі (отвори) корпусу приладу, його вільні кінці проводяться до через вхідні отвори крізь тіло plomb, зав'язуються на вузол, який через вихідний канал втягується в камеру plomb до упору в перетинку між вхідними отворами, після чого тіло plomb обтискається plombувальними лецатами.

На практиці, контролюючи підрозділи енергопостачальних підприємств, намагаючись вдосконалити та поліпшити контроль за спробами несанкціонованого доступу до приладів обліку електроенергії, свідомо порушують зазначені правила, вводячи додаткові місцеві інструкції. Так, поряд зі щорічною зміною маркувальних позначень, що наносяться на тіло plomb (шляхом заміни одної з плашок plombувальних лецат), застосовується зміна на певний період типу plombувального елементу – крім сталевих дроту використовуються також лужений дріт діаметром 0,6–0,7 мм, мідний дріт діаметром 0,45 мм, синтетична нитка № 10, ліска діаметром 0,45 мм [4].

При навішуванні plomb з якірним механізмом замикання («Кристал», «Щит» та ін.) plombувальний трос пропускається через петлі (отвори) корпусу приладу, вільні кінці тросу проводяться через наскрізні отвори корпусу plomb, plombа, при утриманні тросу в натягнутому стані, наближується до мінімальної відстані від петель (отворів) приладу. Далі якір вміщується в корпус plomb, вона закривається шляхом стискування до входу кінців якоря в пази корпусу plomb, зайві кінці тросу обрізуються.

При навішуванні plomb з роторним механізмом замикання («Люмісил», «Super Scut» та ін.) plombувальний трос пропускається через петлі (отвори) корпусу приладу, вільні кінці тросу проводяться через наскрізні отвори корпусу plomb. При утриманні тросу в натягнутому стані plombа наближується до петель (отворів) приладу на відстань 30 мм, ключ ротора повертається за годинниковою стрілкою до максимального натягування plombувального тросу після чого ключ відламується.

При опломбовуванні підконтрольного об'єкту з використанням пломби-наклейки вона приклеюється на чисту від забруднень поверхню шляхом притискання та розгладжування.

При опломбуванні підконтрольного об'єкту з використанням мастичних пломб суміш мастики (сургуч, парафін тощо) заливається у призначений для цього отвір, на її поверхню наноситься відтиск спеціального кліше.

Крім зазначених відомостей слід мати на увазі, що можуть мати місце факти фальсифікації пломб з метою маскування несанкціонованого доступу до електроприладу.

Фальсифікація пломби – дії, спрямовані на зняття пломби з підконтрольного об'єкту та навішування іншої пломби з аналогічними за змістом маркувальними позначеннями [4].

Так фахівцями НДЕКЦ при УМВС України в Миколаївській області при дослідженні пломб на приладах обліку електроенергії неодноразово (2008 р. з 57 фактів – зустрічалося 28; 2009 р. з 46 фактів – зустрічалося 31) фіксувались факти відповідності змісту маркувальних позначень на досліджуваних пломбах, вилучених при огляді місць подій, змісту маркувальних позначень на експериментальних зразках пломб, виготовлених з використанням пломбувальних лецят, якими ці пломби повинні були обтискуватись. За відсутності ознак, які б свідчили про зняття та повторне навішування таких пломб, маркувальні позначення досліджуваних пломб відрізнялись за взаємним розташуванням, формою, розмірами знаків, елементами мікрорельєфу поверхні пломб.

Наведені вище відомості безумовно стануться в нагоді відповідальним особам, що здійснюють дізнання за фактами нещасних випадків, пов'язаних з ураженням електричним струмом. Однак слід мати на увазі, що важливою передумовою з'ясування всіх обставин події є кваліфіковане експертне дослідження пломб, а успіх та повнота дослідження в значній мірі залежать від повноти та всебічності огляду місця події. До огляду місця події доцільно залучати спеціаліста з цієї галузі знань, а за його відсутності обов'язково фіксувати процесуально і засобами фотофіксації наступні обставини:

- місце розташування електроприладу, оточуючі його предмети;
- вид електропроводки (скрита чи зовнішня);
- тип, потужність приладу, його маркувальні позначення, реєстраційний номер;
- спосіб опломбування корпусу приладу та його клемної кришки;
- конструктивні ознаки пломб, їх форма, розміри, матеріал виготовлення;
- зміст та чіткість відображення маркувальних позначень на пломбах;
- матеріал та розмір пломбувального елементу (підвісу);
- спосіб заведення (послідовність) пломбувального елементу у петлі приладу, отвори корпусу чи стяжних гвинтів приладу;
- відстань від петель (отворів) приладу до тіла пломби;
- міцність кріплення пломбувального елементу у вхідних отворах пломби;
- стан вхідних та вихідних отворів пломби, наявність слідів сторонніх предметів;

- стан корпусу приладу, наявність пошкоджень на ньому та на предметах оточуючої обстановки;
- наявність підключення електропроводки до контактних клем приладу.

По закінченні огляду прилад обліку разом з наявними на ньому пломбами упаковується для запобігання несанкціонованого доступу до її вмісту. З метою з'ясування обставин справи прилад обліку електроенергії направляється для проведення електротехнічної експертизи (дослідження), а пломби – для проведення трасологічної експертизи (дослідження).

Криміналістичне дослідження пломб та приладів обліку це система методів, прийомів і технічних засобів, які застосовуються у процесі дослідження пломб та приладів обліку.

Об'єктами трасологічної експертизи пломб є пломби, пломбувальні елементи, (дріт, трос, ліска, ін.), знаряддя та інструменти, які використовуються для несанкціонованого зняття та повторного пломбування, пломбувальні лебідки.

Орієнтовний перелік питань вирішуваних трасологічною експертизою при дослідженні пломб:

Який зміст цифрових та буквених знаків на контактних поверхнях пломби?

Чи були дотримані правила пломбування при накладанні даної пломби?

У який спосіб відкривався (знямався) та повертався на місце контрольний пристрій?

Чи мають особливості плашки пломбувальних лебідок, котрими опломбована пломба? Як саме?

Чи є на пломбі будь-які пошкодження? В результаті чого вони могли бути утворені?

Чи була обтиснута пломба даними пломбувальними лебідками?

Чи одними пломбувальними лебідками були обтиснуті пломби?

Чи розкривалась і обтискувалась повторно пломба після її обтиснення пломбувальними лебідками?

У який спосіб і за допомогою якого знаряддя була розкрита і повторно обтиснута пломба?

Чи можливо з даної пломби витягти матеріал, що використовувався при опломбуванні (дріт, шпигат, шнур), без порушення її цілісності?

Чи не розкривалась пломба наданим знаряддям?

Яким інструментом пошкоджено пломбувальний елемент?

Для з'ясування всіх обставин справи у взаємозв'язку доцільним є призначення комплексної електротехнічної та трасологічної експертизи.

Таким чином при розслідуванні випадків, пов'язаних з враженням електричним струмом, одним з суттєвих аспектів є встановлення наявності факту несанкціонованого втручання в роботу механізму приладу обліку електроенергії і пов'язаного з цим пошкодження і повторного навішування чи фальсифікації контрольних пристроїв (пломб). При цьому повним, об'єктивним, комплексним і науково обґрунтованим доказом є саме висновок експерта (спеціаліста) за результатами трасологічної експертизи контрольних пристроїв (пломб) та електротехнічної експертизи приладу обліку електроенергії.

Література:

1. Салтевский М.В. Криминалистическое исследование замков, пломб и орудий взлома. «Теория и практика криминалистической экспертизы». Сб. 8 – М., 1961. (142 с.)
2. Левицький А.О., Ваколюк С.М., методичні рекомендації «Пломби для опломбування приладів обліку», Миколаїв 2008 р. (126 с.)
3. Левицький А.О. «Класифікація пломб. Огляд, фіксація та вилучення пломб на місці події», науково-практичний збірник «Південноукраїнський правничий часопис», Одеса 2008 р. № 1. (стор. 148–151)
4. Левицький А.О. «Про необхідність обов'язкового проведення порівняльного дослідження при трасо логічному дослідженні свинцевих та полімерних пломб». Науково-практичний збірник «Криміналістичний вісник». ДНДЕКЦ, КНУВС, Київ, 2008.
5. ДСТУ 3968-2000 Метрологія. Тавра повірочні та калібрувальні. Правила виготовлення, застосування і зберігання.

Лунін С.В., Апеляційний суд АРК

ЗМАГАЛЬНІСТЬ СТОРІН ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З ІНШИМИ КОНСТИТУЦІЙНИМИ ЗАСАДАМИ СУДОЧИНСТВА

В статье освещены вопросы, касающиеся понятия и реализации состязательности судебного процесса как одного из основных принципов судопроизводства, предусмотренного статьей 129 Конституции Украины. Дана характеристика состязательности процесса во взаимосвязи с другими основными принципами судопроизводства и сделан вывод об субъективности состязательности, которая исходит от воли желания сторон с одновременным обеспечением со стороны суда соответствующих условий для ее реализации.

Questions, touching a concept and realization of contentionness of trial as one of basic principles of the legal proceeding, foreseen the article 129 Constitutions of Ukraine, are lighted up In the article. Description of contentionness of process is Given in intercommunication with other basic principles of the legal proceeding and a conclusion is done about subjectivity of contentionness which comes from from will of desire of sides with the simultaneous providing from the side of court of the proper terms for its realization.

Вперше за історію нашої держави у Конституції України (ст. 129) визначені основні засади судочинства, які за своєю юридичною сутністю є базисними конституційними міжгалузевими принципами, що мають фундаментальний характер для всіх правових форм здійснення правосуддя. Але це не означає, що вони повинні діяти лише в стадії судового розгляду. Очевидно, що в цій стадії вони виявляються найбільш повно, чітко і виразно. Зазначаючи у ч. 4 ст. 129 Конституції України, що законом можуть бути визначені й інші засади судочинства, конституцієдавець таким чином закріпив норму про те, що засадами судочинства можуть бути лише ті, що передбачені в законодавчому порядку. Усі інші ідеї, навіть високоморальні і надзвичайно важливі, але не закріплені законодавчо, не можуть бути керівними, обов'язковими для виконання.

Питанням змагальності сторін судового процесу неодноразово перебували у полі наукового пошуку багатьох учених-юристів. Необхідно